

KOLEKTIVNO OSIGURANJE RADNIKA OD NESRETNOG SLUČAJA

Prethodno saopćenje
UDK/UDC: 369.231.2

DOI 10.51558/2712-1178.2021.7.1.6

Dr. sc. Anita Petrović, vanr. prof.
Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli
anita.petrovic@untz.ba

Dr. sc. Tomislav Novačić
AGRAM LIFE osiguranje d.d., Zagreb
Tomislav.Novacic@agramlife.hr

SAŽETAK

Otvorena pitanja u pogledu pravne prirode ugovora osiguranja od nesretnog slučaja ponajviše se manifestiraju unutar vrste kolektivnog osiguranja radnika od nesretnog slučaja, što je centralni predmet istraživanja autora u ovom radu. Razlog tomu je što se prema propisima pozitivnog obveznog prava ugovor o osiguranju od nesretnog slučaja svrstava u ugovore osiguranja osoba s dogmatski svotnim karakterom, dok, s druge strane, svakodnevna praksa i potrebe ugovornih strana koje se takvim ugovorom zadovoljavaju, nerijetko bivaju ograničeni karakteristikama svotnih osiguranja. Istodobno, ugovor kolektivnog osiguranja radnika od nesretnog slučaja, samostalni je izuzetak od svih ostalih ugovora osiguranja od nesretnog slučaja, a sa druge strane je kontradiktoran i unutar samog sebe. Iako po širini posljedica koje pokriva bliži je ugovorima osiguranja života, ipak po širini spektra i karakteru naknada koje se danas u praksi ugovaraju ali i temelju samog odnosa, izračunu premije za rizik koji se preuzima ugovorom, bliži je imovinskim osiguranjima s odštetnim karakterom. Istovremeno i neadekvatnost postojećeg normativnog rješenja ugovora u zakonu o obveznim odnosima, koje je nastalo u jednom sasvim drugom društveno vrijednosnom pravnom poretku, i koje je danas s aspekta statusnog prava osiguranja neprimjenjivo, i dalje vrši snažne implikacije na privatno pravni odnos ugovora osiguranja od nesretnog slučaja stvarajući time pravnu nesigurnost za obje ugovorne strane.

Ključne riječi: ugovor osiguranja od nesretnog slučaja, ugovor osiguranja od odgovornosti, svotni karakter, odštetni karakter, kumulacija, subrogacija

UVODNO

Ugovor osiguranja od nesretnog slučaja specifičan je ugovor. Kao jedna od najmlađih vrsta osiguranja, razvio se uslijed rastućih potreba modernog društva koje je stasalo kroz industrijsku revoluciju i razvoj prometa. Na tom putu formiranja samostalne vrste osiguranja, ugovor je imao funkciju osiguranja od odgovornosti, socijalnu funkciju, pa čak i funkciju osiguranja života. Posljedice tog razvoja vidimo i danas, kada ugovor osiguranja od nesretnog slučaja s ugovorom osiguranja života dijeli bitna svojstva poput predmeta osiguranja, istodobno s osiguranjem imovine dijeli ista svojstva kod izračuna premije osiguranja. Radi navedenog, materijalna prava kontinentalnog kruga svrstavaju ga u osobna osiguranja (njem. *Personenversicherung*), dok ga statusno europsko pravo osiguranja svrstava u neživotna osiguranja. Također, i širina osigurateljnih pokrića za pojedine rizike, koje je praksa osiguranja s vremenom razvila unutar jednog pojedinačnog ugovora često dovodi do dilema oko svotnog ili odštetnog karaktera naknada koje se isplaćuju za pojedine rizike. U pravnoj teoriji susrećemo stavove koji će osiguranje od nesretnog slučaja smatrati mješovitim osiguranjem¹, također i punim svotnim osiguranjem², odnosno da može biti osiguranje osoba i kao svotno osiguranje ili kao odštetno osiguranje, pri čemu se odštetni karakter i osiguranje osoba međusobno ne isključuju.³ Unutar ugovora osiguranja od nesretnog slučaja nalazimo danas u osigurateljnoj praksi brojne vrste i podvrste osiguranja, od kojih se kolektivno osiguranje radnika od posljedica nesretnog slučaja po načinu ugovaranja, ali i spornom karakteru koji je za navedenu vrstu ugovora formirala brojna sudska praksa na prostorima bivše SFRJ, značajno izdvaja od ostalih vrsta.

Kolektivno osiguranje radnika od nesretnog slučaja svoj razvoj započinje u 19. stoljeću u Njemačkoj jačanjem socijalne svijesti za radnike u industriji iz kojeg se kasnije razvijaju ostale vrste.⁴ Premda ga u ko-

1 Gorenc, V., Belanić, L. et al., *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, Narodne novine, Zagreb, 2014, 1581.

2 Deutsch, E., Iversen, T., *Versicherungsvertragsrecht*, 7. Auflage, Karlsruhe, 2015, 227.

3 Baumann, H., et al., *Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz – Allgemeine Unfallversicherungsbedingungen 2008*, Band 9, Walter de Gruyter, Berlin, New York, 2010, 16.

4 Grewing, H., *Unfallversicherung*, Wiesbaden, 1983, 1099. Dva su

mercijalnom smislu danas nazivamo kolektivnim osiguranjem radnika od nesretnog slučaja, riječ je zapravo o vrsti općeg ugovora osiguranja od nesretnog slučaja, kojeg u skladu sa važećim zakonom o osiguranju u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, svrstavamo u vrstu rizika osiguranje osoba od posljedica nezgode pri i izvan redovnog zanimanja koje uključuje ozljede na radnom mjestu i profesionalne bolesti.⁵ Riječ je o pretežito dobrovoljnom osiguranju, koje se sklapa na dobrovoljnoj osnovi i kojeg poslodavac dobrovoljno sklapa za tuđi račun s ciljem da radnike osigura od posljedica nesretnog slučaja.⁶

U osigurateljnoj praksi često ga susrećemo i pod pojmom *kombinirano kolektivno osiguranje od nesretnog slučaja*. Izraz kombinirano u predmetnom slučaju označava kombinaciju dvaju posljedica od nesretnog slučaja pokrivenih ugovorom, smrti uslijed nesretnog slučaja i smrti uslijed bolesti. Navedeni izraz je plod osigurateljne prakse, koji pojam su preuzeli osiguratelji na području bivše SFRJ, ali po posljedicama koje pokriva bliži je ugovoru osiguranja života nego od nesretnog slučaja. Nažalost, navedeni pojam prihvatila je i sudska praksa država bivše SFRJ, ali ne u smislu posljedica pokrivenih ugovorom, već podvođeci ga pod sadržaj obveze osiguratelja, stvarajući konfuziju osiguranja od nesretnog slučaja i osiguranja od odgovornosti poslodavca kao ugovaratelja.⁷

ključna zakona potaknula formiranje osiguranja od nesreće radnika, prvi Zakon o odgovornosti (poslodavca) za ozljede radnika iz 1871. godine i Zakon o socijalnom osiguranju od nesretnog slučaja iz 1885. godine.

- 5 Pravilnik o rasporedu vrsta rizika po skupinama i vrstama osiguranja odnosno reosiguranja („Narodne novine“, br. 23/16, 27/16, 42/19) u čl.7., također i Odluka o rasporedu vrsta rizika po grupama i vrstama osiguranja („Službene novine FBiH“, broj 82/17) u čl.4.
- 6 Premda je u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini dobrovoljno, u Republici Srbiji je Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS“, br. 101/05, 91/15 i 113/17) propisano kao obvezno u čl.53. „Poslodavac je dužan da zaposlene osigura od povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom, radi obezbeđivanja naknade štete“, premda s dvojbena karakterom jer je nejasno radi li se o osiguranju odgovornosti (od štete) ili osiguranju od nesretnog slučaja.
- 7 Presuda Okružnog suda u Banjaluci broj: 011-0-GŽ-06-000993 od 30.10.2008. godine: „Ovim ugovorom tuženi je vršio osiguranje svojih radnika i to kod matične osiguravajuće organizacije, a ne kod drugog osiguravajućeg društva, pa s obzirom da je premija osiguranja plaćena iz sredstava tuženog, za osigurani slučaj - nesretni slučaj i smrti od bolesti

1. POLOŽAJ UGOVORA OSIGURANJA OD NESRETNOG SLUČAJA U PRAVNIM IZVORIMA

Zakon o obveznim (obligacionim) odnosima (dalje: ZOO)⁸ kao temeljni i opći materijalni izvor prava ugovora osiguranja, dijeli sve ugovore osiguranja prema predmetu osiguranja,⁹ čime ugovor osiguranja od nesretnog slučaja svrstava u ugovore osiguranja osoba.¹⁰ Navedenu podjelu kao dominantnu prihvaća ugovorno pravo osiguranja na području država bivše SFRJ temeljeno na Zakonu o obveznim (obligacionim) odnosima iz 1978. godine¹¹. Osiguranje osoba tako je uređeno u odjeljku 3. unutar glave XXVII ZOO 1978¹², odnosno odjeljku III unutar odsjeka 27. ZOO 2005¹³. Kad govorimo o osiguranju osoba, u skladu s odredbama obveznog prava smatra se ugovor o osiguranju života i ugovor o osiguranju od nesretnog slučaja.

Predmet ugovora o osiguranju osoba čini osoba i njen tjelesni, odnosno fizički integritet, i on je jedan od elemenata koji bitno razlikuju tu vrstu ugovora od ugovora imovinskih osiguranja. To posebno ako se prihvati stajalište da osoba, odnosno ljudski život ne može imati vrijednost, pa samim tim niti

na poslu i van posla u konkretnom slučaju je zaključen ugovor o kolektivnom kombinovanom osiguranju radnika tuženog od posljedica nesretnog slučaja i smrti, a koji ima karakter ugovora o osiguranju lica i ugovora o osiguranju od odgovornosti za štete koje radnici mogu da pretrpe na poslu.“

- 8 Skraćenica ZOO u kontekstu ovog rada koristi će se kao jedinstveni pojam, koji podrazumijeva i Zakon o obligacionim odnosima iz 1978. godine koji je važeći u Bosni i Hercegovini, kao i novi hrvatski Zakon o obveznim odnosima iz 2005. godine.
- 9 Pavić, D., *Ugovorno pravo osiguranja*, Tectus, Zagreb, 2009, 10.
- 10 Tako je navedenu podjelu prihvatio ZOO 1978 kao fundamentalni materijalni propis bivše SFRJ, koji uređuje materiju ugovora o osiguranju, a koju su kasnije u svoje „zakonike“ odnosno zakone o obveznim (obligacionim) odnosima prenijele Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Srbija.
- 11 „Službeni list SFRJ“, br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89.
- 12 Zakon o obligacionim odnosima, („Službeni list SFRJ“, br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, „Službeni list RBiH“, br. 2/92, 13/93 i 13/94, „Službene novine FBiH, br. 29/03,14/11, „Službeni glasnik RS“, br. 17/93, 3/96, 39/03). Kako se u Bosni i Hercegovini i dalje primjenjuje jugoslovenski ZOO iz 1978. godine, to će se u tekstu ovog rada ZOO 1978 koristiti i za označavanje pravnog izvora bosanskohercegovačkog obligacionog prava.
- 13 Zakon o obveznim odnosima, („Narodne novine“, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18), (dalje: ZOO 2005).

ugovor ne može imati odštetni (reparacijski) karakter. Stoga je temeljni distinkcijski element osigurana svota (suma), koja je za razliku od imovinskih osiguranja bitan element ugovora. Posljedično, ugovori o osiguranju osoba svrstavaju se u svotna osiguranja, upravo radi karaktera osigurateljeve obveze, koju po nastupanju osiguranog slučaja čini isplata naknade koja se utvrđuje u odnosu na ugovorenu osiguranu svotu, a ne prema pretrpljenoj šteti.¹⁴ Navedeno normativno rješenje u ZOO, premda ispravno u odnosu na ono što se osigurava, poistovjećuje predmet osiguranja s predmetom obveze, odnosno sadržajem onoga što osiguratelj duguje. Time je formirana dogmatska podjela da su sva osiguranja imovine odštetna, dok su sva osiguranja osoba svotna, odnosno neodštetna. Radi navedenog, ne primjenjuje se načelo naknade štete, posljedica čega je imperativno uređenje kao dominantnog instituta kumulacije, uz zabranu subrogacije osiguratelja do visine isplaćene naknade prema eventualno odgovornoj trećoj osobi, kako se navodi u čl. 948. ZOO 1978 i čl. 972. ZOO 2005.

Istodobno, statusno pravo osiguranja¹⁵ podjelu svih ugovora osiguranja temelji na vrsti i prirodi rizika, s osnovnom podjelom na skupine životnih i neživotnih osiguranja, i unutar istih, vrste i podvrste rizika osiguranja. Tako je ugovor osiguranja od nesretnog slučaja svrstan u neživotna osiguranja, s osnova prirode rizika koji se ugovorom preuzima, metodologije izračuna premije za taj rizik i prirode obveze koja za osiguratelja proizlazi iz preuzetog rizika. U skladu s navedenom podjelom, osiguratelji moraju formirati posebne fondove – tehničke pričuve koje kvantitativno i kvalitativno ovise o prirodi obveze koje iz ugovora za osiguratelja mogu nastupiti.¹⁶ One kod ugovora osiguranja od nesretnog slučaja metodološki i normativno potpuno

14 Pavić, D., 335.

15 Pod statusnim pravom osiguranja smatramo zakone o osiguranju, tj. Zakon o osiguranju, („Službene novine FBiH“, broj 23/17) i Zakon o osiguranju, („Narodne novine“, br. 30/15, 112/18, 63/20, 133/20) i podzakonske akte donesene na temelju istog, te europsko statusno pravo osiguranja koje je transponirano u pomenute zakone, a to je Direktiva 2009/138/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenog 2009. o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II), SL L 355, 17.12.2009. Osim toga tu je i Delegirana Uredba Komisije (EU) br. 2015/35 od 10. listopada 2014. o dopuni Direktive 2009/138/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II).

16 Van Hulle, K., *Solvency Requirements for EU Insurers*, Intersentia, 2019, 203.

odgovaraju odštetnim ugovorima osiguranja poput osiguranja imovine, iz koje su perspektive ugovori osiguranja od nesretnog slučaja puno bliži imovinskim osiguranjima i ugovorima s odštetnim karakterom.¹⁷

2. SLIČNOSTI I RAZLIKE UGOVORA OSIGURANJA OD NESRETNOG SLUČAJA I UGOVORA OSIGURANJA OD ODGOVORNOSTI

Predmet osiguranja bitan je element ugovora osiguranja, budući bez njega nema objekta ugovora, odnosno onog na što se osiguranje odnosi. Kod predmeta osiguranja pojavljuju se pitanja općenite prirode, što je predmet osiguranja, što sve može biti predmetom osiguranja i koji je predmet u konkretnom slučaju osiguran.¹⁸ Za razliku od ugovora osiguranja od nesretnog slučaja kod kojih je predmet osiguranja sama osoba i njen fizički integritet, kod osiguranja od odgovornosti ne postoji konkretan predmet osiguranja, pa se ne može utvrditi niti osigurana vrijednost predmeta osiguranja. Kod navedenih osiguranja, osigurana svota je gornja granica obveze, ali bez da ima utjecaja na visinu nastale štete niti visinu naknade koja će biti isplaćena. Kako nije moguće utvrditi vrijednost predmeta osiguranja, tako se ne primjenjuju niti instituti odštetnih osiguranja poput nad/pod osiguranja. Ipak, radi karaktera predmeta obveze, koji je kod potonjih odštetni, osiguranja od odgovornosti svrstana su u osiguranja imovine. To se ogleda u osiguranom interesu osiguranika, koji sklapanjem takvog osiguranja štiti svoju imovinu ili pasivu od potencijalnog umanjavanja (budućeg duga) kao posljedice štetnog događaja za koji je odgovoran sam osiguranik. Pri čemu je budući dug uvijek jednak visini pretrpljene štete na strani treće osobe.¹⁹

Međutim, osiguranje od odgovornosti je specifično i odvaja se od imovinskih osiguranja upravo u karakteru osigurane svote. Ona kod osiguranja od odgovornosti predstavlja gornju granicu osigurateljeve obveze ali je neovisna od vrijednosti osigurane stvari, budući se ona u pretežitom

17 Ćurak, M., Jakovčević, D., *Osiguranje i rizici*, RRIF, Zagreb, 2007, 254.

18 Jakaša, B., *Pravo osiguranja*, Informator, Zagreb, 1972, 143.

19 Šulejić, P., *Pravo osiguranja*, Beograd, 1980, 344.

broju slučajeva ne može utvrditi.²⁰ Osigurana svota, tako ne služi kao temelj izračuna naknade osiguratelja niti ima ikakvu vezu s prouzrokovanom štetom, ona nema odštetni karakter. Navedeno je posebno izraženo kod dobrovoljnih osiguranja od odgovornosti, kod kojih sam osiguranik slobodno procjenjuje vrijednost svog budućeg duga, odnosno granicu materijalnosti svog osiguranog interesa. Time je u trenutku sklapanja ugovora, formiranje visine osiguranog interesa kojeg će osiguranik izraziti traženom osiguranom svotom ipak apstraktne naravi, dok konkretizacija (materijaliziranje) nastaje eventualnim uzrokovanjem štete.

Kod ugovora osiguranja od nesretnog slučaja, ipak osigurana svota predstavlja bitan element, za razliku od ugovora osiguranja imovine. Navedeno je kao temeljeno načelo prihvaćeno i u ZOO 1978, kao i u hrvatskom ZOO 2005, čime je postavljena jasna distinkcija od svih ostalih osiguranja imovine i odgovornosti.²¹ Takvim određenjem i osiguranje života i osiguranje od nesretnog slučaja svrstano je u svotna osiguranja, kod kojih je temelj za obveze obje ugovorne strane (visina premije i visina naknade) osigurana svota. Opće prihvaćen stav pravne teorije i pravnih sustava kontinentalnog prava kod svotnih osiguranja, jest da je obveza osiguratelja odvojena od činjenice postojanja štete na strani osiguranika, na način da nije potrebno postojanje kauzaliteta između nastanka osiguranog slučaja i štete na strani osiguranika, usmjerava nas u generalni kriterij kojim osigurana svota nema odštetni karakter.²² Posljedica navedenog je ispunjenje prestacije osiguratelja prema osiguraniku u ugovorenom iznosu kada nastupi osigurani slučaj čime za osiguranika nastaje pravo kumulacije naknade iz ugovora i eventualne naknade štete od odgovorne osobe (osiguratelja). Ipak, nužno je ukazati na činjenicu da u promatranju karak-

20 *Ibid.*, 104.

21 Tako je čl. 942. ZOO 1978, odnosno čl. 966. ZOO 2005 propisano: „U ugovorima osiguranja osoba (osiguranje života i osiguranje od nesretnog slučaja), visina osiguranog iznosa koji je osiguratelj dužan isplatiti kad nastupi osigurani slučaj utvrđuje se u polici prema sporazumu ugovornih strana.“

22 Šulejić, P., 412. Također i Möller, H., Sieg, K., „§§ 49-80 VVG Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz und zu den Allgemeinen Versicherungsbedingungenunter Einschluß des Versicherungsvermittlerrechtes, Band 2 (Hrsg. Bruck, E., Möller, H.), Walter de Gruyter, Berlin, New York 1980, 142. Također i Basedow, J., et al., *Principles of European Insurance Contract Law, Restatement of European Insurance Contract Law*, Munich, 2009, 282.

tera obveze osiguratelja moramo praviti razliku od predmeta osiguranja. Tako kad govorimo o svotnim osiguranjima njihov je nesporni karakter ugovorne, svotne prestacije osiguratelja bez odštetnog karaktera. Činjenica jest da su većinom svotna osiguranja, osobna osiguranja, međutim to ne znači da su i sva osiguranja osoba svotnog karaktera.²³ Stoga, kada govorimo o karakteru svote osiguranja, unutar osiguranja osoba moramo razlikovati osiguranje života od osiguranja od nesretnog slučaja. Kod osiguranja života, karakter svote osiguranja dominantno je svotni i neodštetni, uz izuzetak ugovaranja riziko kreditnog osiguranja, kod kojeg obveza osiguratelja može biti odštetnog karaktera, ali uvijek jasno odjeljiv od osiguranja imovine. Međutim, kod osiguranja od nesretnog slučaja, činjenica da im je domaći zakonodavac nametnuo svotni karakter ne smije nas sprečavati u primjeni kritičkog i „*look through*“ pristupa, kako bi spoznali pravi karakter svote osiguranja današnjeg osiguranja od nesretnog slučaja. U prilog tome govori i njemački Zakon o ugovorima o osiguranju (*Versicherungsvertragsgesetz*, VVG), koji je novelom iz 2008. godine napustio dominantni pristup kontinentalnog prava kojim se osiguranjima osoba isključivo davao svotni karakter, u smjeru da i osiguranja osoba mogu biti ugovorena kao odštetna.²⁴ Za razliku od osobnih, osiguranja imovine mogu isključivo biti ugovorena kao odštetna osiguranja.²⁵

Usporedno, kod ugovora osiguranja od nesretnog slučaja, posebno kod onih koja se ugovaraju za tuđi račun, na neki način također postoji potreba ugovaratelja, odnosno osigurani interes da zaštiti potencijalno svoju pasivu u odnosu na osobe prema kojima može nastati odnos odgovornosti za štetu. Radi navedenog, opravdano je barem na subjektivnoj razini ugovaratelja kao poslodavca neznatna distinkcija između sklapanja

23 Basedow, J., et al. 283.

24 Đorđević, S., Samardžić, D., *Nemačko ugovorno pravo osiguranja sa prevodom zakona (VVG)*, IRZ, Beograd, 2014. Tako njemački VVG nema podjele obzirom na predmet osiguranja, već u općim odredbama uređuje osiguranje od štete (čl.74-87.) primjenjive na sve vrste ugovora, dok u posebnom djelu, dodatno uređuje pojedine vrste ugovora, između ostalog, osiguranje života (čl. 150-171.) te osiguranje od nezgode (čl.178-191.).

25 *Ibid.*, 282. Također i Baumann, H., et al., *Berliner Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz: Kommentar zum deutschen und österreichischen VVG*, Springer-Verlag, 2013, 798.

ugovora osiguranja radnika od nesretnog slučaja i ugovora osiguranja od odgovornosti prema istima.

Ipak, kod ugovora osiguranja od nesretnog slučaja, pretpostavke za ostvarenje prava na naknadu su vezane uz postojanje bitnog elementa koji čini distinkciju u odnosu na odnos odgovornosti. Kod osiguranja od nesretnog slučaja osigurani rizik predstavlja sam nesretni slučaj, odnosno opasnost od nastupanja nesretnog slučaja, za razliku od osiguranja života, kod kojeg je osigurani rizik pretežito smrt osiguranika ili doživljenje trajanja odnosno starosti osiguranika. Za nastanak obveze osiguratelja, kod osiguranja od nesretnog slučaja, pored samog nesretnog slučaja, mora postojati uzrok koji je doveo do nesretnog slučaja i posljedica koju je prouzrokovao.²⁶

Sam pojam nesretnog slučaja definirala je praksa osiguranja uvjetima osiguranja i najčešće ga definira kao svaki iznenadni i o volji osiguranika neovisni događaj, koji, djelujući uglavnom izvana i naglo na tijelo osiguranika ima za posljedicu nastupanje nekog od osiguranih rizika.²⁷ Imajući to u vidu, osigurateljna praksa formirala je širok spektar posljedica koje jedan nesretni slučaj može uzrokovati, a posljedično i širok spektar naknada koje se po njihovom ostvarenju isplaćuju. Tako se za neke posljedice ugovaraju svotne, čisto prestacijske naknade poput osigurane svote za smrt uslijed nesretnog slučaja, ali i one kod kojih je osigurana svota gornja granica obveze, dok visina naknade ovisi o pretrpljenoj šteti poput naknade za

26 Jakaša, B., 357. Tako ćemo redovno kod osiguranja od nesretnog slučaja razlikovati uzrok-primjerice prometnu nesreću sudara dvaju vozila, koja je prouzročila nesretni slučaj-događaj, koji iznenadno i bez volje osiguranika djeluje na tijelo osiguranja, i posljedicu -trajnu invalidnost koja je nastupila ostvarenjem nesretnog slučaja.

27 *Ibid.* Pojam nesretnog slučaja nalazimo u zakonskom tekstu njemačkog VVG 2008, u čl.178.st.2. „Nesretni slučaj postoji kad osigurano lice nevoljno pretrpi štetu svog zdravlja uslijed iznenadnog vanjskog događaja usmjerenog na njegovo tijelo“. Slične definicije nalazimo i „muster“ uvjetima osiguranja od nesretnog slučaja austrijskog udruženja osiguratelja AUVB 2008 u čl. 6. i "muster" uvjetima njemačkog udruženja osiguratelja AUB 2014 u čl.1.3. uređene na isti način „Nesretni slučaj postoji kad osigurana osoba, nevoljno uslijed iznenadnog i vanjskog događaja usmjerenog na njegovo tijelo pretrpi tjelesno oštećenje.“ Također i u talijanskoj praksi osiguranja poput Uvjeta osiguranja od nesretnog slučaja Net Insurance s.p.a. 02/2015, nesretnim slučajem se smatra „Događaj koji uslijed slučajnih, nasilnih i vanjskih uzroka, uzrokuje objektivno utvrdive tjelesne ozljede.“

trajnu invalidnost, naknade troškova liječenja, spašavanja i sl., radi čega je moguće unutar jednog ugovora imati pokrića odštetnog i svotnog karaktera, čime ugovor osiguranja od nesretnog slučaja, često poprima slojeviti, mješoviti karakter.²⁸

3. SPECIFIČNOST UGOVORA KOLEKTIVNOG OSIGURANJA RADNIKA OD NESRETNOG SLUČAJA

3.1 Način ugovaranja

Naziv kolektivno osiguranje radnika od nesretnog slučaja sugerira da tim osiguranjem jedan ugovaratelj (poslodavac) osigurava određenu grupu (ili kategoriju) osoba ili veći broj osoba, obično više od četiri.²⁹ Između poslodavca kao ugovaratelja i osiguranika mora postojati odnos ugovora o radu, kako sugerira sam naziv „osiguranje radnika“, odnosno kako je obično uvjetima osiguratelja uređeno, odnos poslodavca i radnika. Time su iz osiguranja isključene sve druge osobe, koje s ugovarateljem (poslodavcem) imaju neki drugi građanskopravni odnos, osim radnog. Nesumnjivo je da poslodavac ima interes zaštititi od nesretnog slučaja svoje radnike, ali i posredno i sebe od njihovih potencijalnih zahtjeva. Oni su njegov intelektualni kapital s kojim obavlja djelatnost, pa samim time štiti i svoju imovinu (pasivu). Radi navedenog, u ovoj vrsti osiguranja (ne samo povijesno gledano) opravdano je tanka linija distinkcije osiguranja od nesretnog slučaja i od odgovornosti.³⁰

Opći materijalni izvor prava za ugovor osiguranja, ZOO, ne poznaje kategoriju kolektivnih ugovora osiguranja niti pravi razliku za ugovorne

28 Ćurković, M., *Ugovor o osiguranju osoba*, Inženjerski biro, Zagreb, 2009, 11.

29 Opći uvjeti za osiguranje osoba od posljedica nesretnog slučaja [nezgode], broj: 01.01-UN-02 Agram life osiguranja d.d., čl.27.st.1. Također i dopunski uvjeti za kombinirano kolektivno osiguranje radnika od posljedica nesretnog slučaja (nezgode) Croatia osiguranja d.d., čl.1.st.2.: “Ugovaratelj osiguranja može biti pravna osoba koja sklopi osiguranje za svoje radnike pod uvjetom da ih je osigurano najmanje deset.”

30 Presuda Županijskog suda u Zadru, Gž-1071/17-2 od 23.08.2018.: “Osiguranje radnika od posljedica nesretnog slučaja važan je osigurateljni institut koji se nastavlja i nadograđuje na institut odgovornosti poslodavca za štetu uzrokovanu radnicima.”

strane u odnosu na pojedinačno sklopljene ugovore, stoga su osnovni (i jedini) materijalni izvori prava takvih ugovora uvjeti osiguranja.

U samom ugovoru, osigurateljna praksa omogućuje da se ugovara s poimenice navedenim osiguranicima (radnicima) ili da su obuhvaćeni svi radnici poslodavca u periodu trajanja osiguranja bez navođenja imena.³¹ Ovdje je riječ o tipičnom osiguranju za tuđi račun, kod kojeg je obveza plaćanja premije na ugovaratelju-poslodavcu, dok su osiguranici radnici poslodavca, a korisnici redovno sami osiguranici izuzev posljedice smrti kod koje su korisnici obično zakonski nasljednici osiguranika.³² Radi navedenog, s pravom se postavljaju pitanja reguliranja prava i obveza osigurane osobe, koja nije sudjelovala u pregovaranju niti sklapanju ugovora, primjerice u upoznavanju s odredbama o prijavi okolnosti za ocjenu rizika, definiranja pojma osiguranog slučaja, plaćanja premije i sl.³³ U pravnoj teoriji i praksi osiguranja, nailazimo na stavove da nije potrebna suglasnost osiguranika za sklapanje takvog ugovora (koji se sklapa na njegov život), budući ne postoji opasnost da će poslodavac kao ugovaratelj zloupotrijebiti potencijalnu korist iz osiguranja.³⁴ Navedeni stavovi dominantni su u osigurateljnoj praksi, koja redovno kolektivne ugovore osiguranja radnika sklapa bez njihove pisane suglasnosti. Međutim, odredbe ZOO u tom smislu propisuju jasnu obvezu ugovaratelja da ishodi pisanu suglasnost osiguranika (radnika) na čiji je život ugovor sklopljen, pod prijetnjom ništetnosti ugovora.³⁵ Ipak, nije nemoguće da ugovaratelj sklopi ugovor kolektivnog

31 Dopunski uvjeti za kombinirano kolektivno osiguranje radnika od posljedica nesretnog slučaja (nezgode) Croatia osiguranja d.d., čl.3.

32 Čl. 929. ZOO 2005.

33 Jovanović, S., *Regulisanje ugovora o privatnom kolektivnom osiguranju u evropskom pravu*, Evropska revija za pravo osiguranja, 2/2013, 8.

34 Gorenc, V., *et al.*, 1589.

35 Čl. 946.st.3. ZOO 1978 i čl.970.st.3. ZOO 2005. Vidi i Pavić, D., 347. Današnja praksa sklapanja ugovora posebice putem javne nabave, rijetko traži suglasnost osiguranika, primjerice javna nabava za osiguranje svih djelatnika zaposlenih u javnom sektoru RH kod kojeg je ugovaratelj ministarstvo financija, br. nabave HR 14/2019: „Usluga kolektivnog osiguranja osoba od posljedica nesretnog slučaja nabavlja se za okvirno 235.500 osoba. Podatak o broju zaposlenika je predviđen (okviran) i navedeni broj osoba koristi se samo za izračun ponude za javno nadmetanje. Prilikom zaključivanja ugovora o osiguranju, ugovaratelj osiguranja će utvrditi točan broj zaposlenika koji su osiguranici te će se taj broj navesti u ugovoru o osiguranju, odnosno polici osiguranja i prema njemu će se utvrditi premija osiguranja. Po isteku svake osiguravateljne godine i ugovora o osiguranju odnosno police

osiguranja radnika, i da sebe (poslodavca) imenuje za korisnika, čime takav ugovor gubi svojstva osiguranja za tuđi račun, i time za sebe ugovori isplate osiguranih svota za jednu ili sve ugovorene posljedice nesretnog slučaja. Prilikom ugovaranja, ugovaratelj je dužan platiti premiju odmah po ugovaranju osim ako drugačije nije ugovoreno. Pri čemu ako je osiguranje sklopljeno za grupu radnika ili radnike prema evidenciji poslodavca, tada se obično premija obračunava na temelju konačnog obračuna na godišnjem nivou, koje za osnovicu uzima prosječni mjesečni broj radnika unutar trajanja osiguranja. Budući je navedeno osiguranje uređeno odredbama ZOO koje uređuju osiguranje osoba, tako je i naplativost premije osiguranja, u ZOO 2005 postavljena u kategoriju prisilno (sudski) nenaplative premije osiguranja.³⁶

3.2. Obveza osiguratelja

U ugovoru kolektivnog osiguranja radnika od nesretnog slučaja, socijalna komponenta zaštite radnika od strane poslodavca vidljiva je širinom (lepezom) osigurateljnih rizika (posljedica), koje se obično u osigurateljnoj praksi jednim ugovorom pokrivaju, posljedično i širinom karaktera naknada koje se po nastupanju ugovorenih posljedica isplaćuju. Tako obveza osiguratelja može obuhvaćati naknade za posljedice koje proizlaze iz nesretnog slučaja, ali i one koje nisu posljedica nesretnog slučaja. Takav primjer nalazimo prilikom mogućnosti ugovaranja rizika smrti uslijed bolesti, teške bolesti ili nastupanja teško bolesnog stanja, koje nisu posljedice nesretnog slučaja, već zdravstvenih stanja u i na tijelu osiguranika, čime su takvi ugovori bliskiji ugovorima osiguranja života, nego od nesretnog slučaja.³⁷ Ipak, kao posljedice nesretnog slučaja, redovno se kao osnovni rizici ugovaraju posljedice smrti i trajne invalidnosti uslijed nesretnog slučaja, dok se za dodatnu premiju pokrivaju posljedice nastupanja bolesti i boravka osiguranika u bolnici, izostanka s posla, odnosno svih onih posljedica koje utječu na fizički integritet i zdravlje osigurane osobe.

osiguranja utvrdit će se stvarni broj osoba koje su bile osigurane tijekom trajanja razdoblja osiguranja te će se napraviti konačni obračun premije sukladno točki 40. Dokumentacije.“

36 Čl. 969.st.1. ZOO 2005.

37 Cjenik premija za osiguranje od nesretnog slučaja, broj: [01.00. - CP - AL - 1.1] Agram life osiguranja d.d., Premijska grupa 2, tč.6., 22.

Daljnja specifičnost navedenog ugovora, ogleda se u širini karaktera naknada koje se ugovorom isplaćuju. Tako redovno za osnovni rizik smrti uslijed nesretnog slučaja obvezu osiguratelja čini isplata osigurane svote, također i za posljedice smrti uslijed bolesti ili nastupanja jednog od ugovorenih teško bolesnih stanja.³⁸ Međutim, za posljedice nastupanja trajne invalidnosti, troškova spašavanja, liječenja ili dodatnih operacija, osigurana svota predstavlja gornji iznos osigurateljne obveze a ne iznos naknade koja se plaća.³⁹ Također, često se u praksi ugovaraju paušalne naknade koje obuhvaćaju naknade za slučaj privremene spriječenosti za rad (prolazna nesposobnost ili djelomična invalidnost), naknade za boravak u bolnici, naknade za lom kostiju.⁴⁰ Potreba za dodatnim „obeštećenjem“ ili davanjem satisfakcije osiguraniku radi nastupanja nesretnog slučaja tako je postupno formirala naknade, koje će primarno u dijelu kad ne postoji trajni invaliditet na strani osiguranika, omogućiti „kompenzaciju“ troškova prouzročenih nesretnim slučajem, odnosno kompenzaciju dijela izgubljene zarade ili davanjem drugog novčanog iznosa koji će pružiti satisfakciju osiguraniku bilo radi izostanka s posla, radi nošenja gipsa, loma kosti ili čak radi ublažavanja postupka oporavka zdravstvenog stanja uzrokovanog nesretnim slučajem.⁴¹ Širok spektar naknada koje se danas u osigurateljnoj praksi ugovaraju, usko je povezan sa zdravstvenim stanjem osiguranika proizašlim iz nesretnog slučaja, koje ovisno o težini i duljini oporavka, odražava subjektivne potrebe osiguranika za kompenzacijom (naknadom) subjektivnih (neimovinskih) ali i imovinskih šteta koje je osiguranik pretrpio uslijed nesretnog slučaja. Samim time, iz subjektivne sfere osiguranika, one ne samo u dijelu naknade stvarnih troškova već i u dijelu „paušalnih“ naknada, predstavljaju satisfakciju koja ovisi o težini posljedica po osiguranika iz nesretnog slučaja i koje mogu imati odštetni karakter. Tako se jednom policom osiguranja može formirati širok spektar obveza osiguratelja izražen osiguranim svotama, naknadama i/ili naknadom troškova,

38 Opći uvjeti za osiguranje osoba od posljedica nesretnog slučaja [nezgode], broj: 01.01-UN-02 Agram life osiguranja d.d., čl. 7.st.1., čl.15.

39 *Ibid.*, čl.7.st.1.t.3, čl.16.-18.

40 Cjenik premija za osiguranje od nesretnog slučaja; broj: [01.00. - CP - AL - 1.1] Agram life osiguranja d.d. u tč.2.

41 *Ibid.*

čime i primljeni iznosi na strani osiguranika mogu znatno prelaziti iznos „štete“ koju je osiguranik pretrpio.

Radi navedenog, i prije donošenja ZOO 1978, u sudskoj praksi sudova bivše SFRJ, formiraju se stavovi da takvim osiguranjem (od nesretnog slučaja) kojim radna organizacija (organizacija udruženog rada) osigurava svoje radnike, zapravo radna organizacija kao ugovaratelj, potencijalno ima namjeru umanjiti štetu koja može nastati prema njenoj imovini plaćanjem premije iz „vlastitih“ sredstava. Začetke takvog promišljanja nalazimo u stavovima poput: „... da je radna organizacija do iznosa sume osiguranja oslobođena odgovornosti, jer je u tom cilju osiguranje zaključeno“ također i „... ovo osiguranje je po svojoj namjeni i suštini osiguranje i u korist radnika i u korist radne organizacije“.⁴² Navedeni stavovi, posljedica su društvenog poretka temeljenom na društvenom vlasništvu i organizacijama udruženog rada, kao osnovnog oblika putem kojeg radnici na samoupravnoj osnovi udružuju svoj rad na sredstvima u društvenom vlasništvu i sustava vrijednosti da je sama organizacija udruženog rada plaćala premiju iz svojih sredstava kako bi umanjila eventualnu naknadu štete prema njoj samoj.⁴³ Takvi stavovi iz današnje perspektive, čine se potpuno neprihvatljivima, međutim gledajući ih ondašnjom perspektivom zakonodavca, jasno je da su stavovi i tumačenje epilog želje ondašnjeg zakonodavca za postizanjem cilja društvenog uređenja fokusiranog ka zaštiti sredstava organizacije udruženog rada, podredno sredstava osiguratelja.⁴⁴

42 Presuda Vrhovnog suda Jugoslavije Rev. 2434/65 od 08.10.1965., također i presuda Vrhovnog suda BiH Gž 911/68. Više o tome Šulejić, P., 249-250.

43 Matijević, B., *Osiguranje, management-ekonomija-pravo*, Naklada, Zadar, 2010, 355. Također i Jelinić, S., *Osiguranje u suvremenom društveno ekonomskom trenutku*, Pravni vjesnik, Osijek, 1985, 255. „Osiguravajuće organizacije nisu i ne mogu biti subjekti izvan samoupravno udruženog rada, već samo oblik udruživanja sredstava od strane društveno-pravnih osoba radi ostvarivanja društveno dopuštenih ciljeva-osiguranja imovine i osoba.“

44 Jankovec, I., *O kumuliranju naknade iz obaveznog osiguranja od odgovornosti sa naknadama odnosno davanjima po drugim pravnim osnovama*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, 1974, 203-218, tako dalje prof. Jankovec navodi: „...ovakva sudska praksa ne zasniva se na nekim pozitivnim propisima, niti na uslovima osiguranja. Sudovi su je očigledno prihvatili da bi zaštitili ekonomski položaj osigurača.“

U analiziranju uzroka ovakve pravne pojave, nemoguće je zaobići još jednu (pod)vrstu ugovora osiguranja od nesretnog slučaja, a to je obvezno osiguranje putnika u javnom prijevozu od nesretnog slučaja. Navedena vrsta ugovora normativno se prvotno uređuje Zakonom o obveznom osiguranju u saobraćaju iz 1968. godine (ZOOS 1968) kao posebnim *specialis* propisom, kojim je predmet uređenja bio i ugovor obveznog osiguranja putnika u javnom prijevozu od posljedica nesretnog slučaja.⁴⁵ Njime su formirana neka od načela takve vrste osiguranja (ugovora) koja su odraz vremena i društvenog uređenja u kojima su nastala, ali koju većinu i danas imamo transponirane u važećim zakonima o obveznim osiguranjima u prometu država bivše SFRJ. Premda nazivom i posljedicama koje pokriva, te činjenicom da putnik ima zaštitu neovisno je li ugovor sklopljen, upućuje da se radi o osiguranju od nesretnog slučaja, ipak u svijetlu ZOOS 1968 pravni argumenti govore u prilog ugovora osiguranja od odgovornosti.⁴⁶ To prije svega možemo zaključiti iz čl.13.st.1. ZOOS 1968 kojim se naknada iz ugovora uračunava u naknadu štete od osobe odgovorne za štetu.⁴⁷ Time je nedvojbeno naknadama odnosno svotama koje isplaćuje osiguratelj dan odštetni karakter. Iz navedenog se može iščitati volja ondašnjeg zakonodavca da u skladu s društvenim uređenjem i sustavom vrijednosti zaštititi sredstva organizacije udruženog rada koja je vlasnik vozila odgovornog za nesretni slučaj (kada nema treće odgovorne osobe), odnosno njegovog osiguratelja (opet organizacije udruženog rada) da ne plaća i štetu i naknadu iz ugovora osiguranja. Tako su još tijekom 60-tih godina prošlog stoljeća, uvjetovane društvenim uređenjem u kojem su nastali, formirane dvije vrste ugovora osiguranja od nesretnog slučaja s pravnim karakterom ugovora osiguranja od odgovornosti, od kojih će ugovor obveznog osiguranja putnika u javnom prijevozu postupno u cijelosti poprimiti svotni karakter, dok će prijepori pravnog karaktera ugovora kolektivnog osiguranja radnika od nesretnog slučaja ostati sve do danas.⁴⁸

45 „Službeni list SFRJ“, br. 11/68.

46 Šulejić, P., 445.

47 Jakaša, B., 369. Tako navodi: „Ako korisnik osiguranja pretrpi uslijed nesretnog slučaja materijalnu štetu veću od iznosa koji mu je isplaćen po osnovu ovog osiguranja, ima od osobe odgovorne za štetu pravo na naknadu samo onog dijela štete koji premašuje isplaćenu mu osiguranu svotu, odnosno naknadu po osnovu ovog osiguranja.“

48 Zakon o obveznim osiguranjima u prometu RH („Narodne novi-

Donošenjem ZOO 1978 takva pravna pojava dobiva i svoju normativnu osnovu, ali i osnovu za daljnju pravnu konfuziju, time da je omogućila da se ugovor osiguranja od nesretnog slučaja ugovori kao ugovor osiguranja od odgovornosti.⁴⁹ Posljedično, na osnovu takve norme, sudska praksa je u narednih pedeset godina, koristeći načela i vrijednosti socijalističkog pravnog poretka, formirala odštetni karakter obvezi osiguratelja kod kolektivnog osiguranja od nesretnog slučaja, neovisno što je sam ugovor sklopljen kao osiguranje od nesretnog slučaja i neovisno o izraženim svotnim naknadama i protivno samoj volji ugovornih strana i uvjeta osiguranja kao autonomnog prava ugovora. Tako je u brojnim presudama primjetan dominantan stav: „Pravilno su sudovi ocijenili da police osiguranja koje je zaključio tuženik za radnike, pretpostavljaju da je zaključen ugovor o osiguranju od odgovornosti, ako je premija plaćena iz sredstava poslodavca, a ne od sredstava za plaće i zajedničku potrošnju djelatnika.“⁵⁰ Iz navedenog stava, brojna pravna teorija izvodi konkluziju da ako poslodavac sam plaća premiju osiguranja, da se tada smatra da je ugovoreno osiguranje od odgovornosti.⁵¹ Međutim, navedeni stavovi nemaju uporišta niti u odredbama ZOO niti odredbama uvjeta osiguranja, koje ne poznaju niti spominju pojam iz kojih sredstava poslodavca je plaćena premija. Danas je (barem bi trebalo biti) neprihvatljivo ako bi sudovi zauzimali stajalište u tumačenju volje ugovornih strana mimo i preko njihovih samih, neovisno o tome što su strane doista ugovorile i uvjete pod kojima su uredile prava i obveze.⁵² Ali usprkos promjeni

ne“, br. 15/05, 36/09, 75/09, 76/13, 152/14), Zakon o obveznim osiguranjima u saobraćaju RS („Službeni glasnik RS“, br. 51/09, 78/11, 101/11, 93/12 i 7/13), Zakon o obveznim osiguranjima u saobraćaju FBiH („Službene novine FBiH“, br. 57/20) koje se odnose na obavezno osiguranje putnika u javnom prijevozu, vlasnika ili korisnika letjelica od odgovornosti prema trećim licima“.

49 Čl.948.st.3. ZOO 1978 “Odredbe iz st. 1. i 2. ovog člana ne odnose se na slučaj kad je osiguranje od posljedica nesretnog slučaja ugovoreno kao osiguranje od odgovornosti.“

50 Presuda Vrhovnog suda RH Rev 400/1995-2 od 23.02.1999.

51 Gorenc, V., *et al.*, 1593.

52 Usprkos tomu, i danas nailazimo na doista iznenađujuća obrađivanja sudske prakse poput presude Županijskog suda u Splitu Gžp-906/2011-3: „U navedenoj polici, dakle, nije izričito navedeno da se u ovom slučaju osiguranje od posljedica nesretnog slučaja smatra osiguranjem od odgovornosti, ali, po ocjeni ovog drugostupanjskog suda, o tome se u konkretnom slučaju radi iz razloga što je policu osiguranja zaključio tužitelj poslodavac i što su istom osigurani svi radnici tužiteljeva poslodavca zaposleni na neodređeno vrijeme“; (plaćanje premije

društvenog uređenja, i pedeset godina kasnije možemo naići na gotovo identične stavove sudske prakse.⁵³

Ugovaratelj je obveznik plaćanja premije uz ostale obveze temeljem ZOO i uvjeta osiguranja, ali pravno nije relevantno iz kojih sredstava plaća premiju, koju okolnost ipak počinju prihvaćati i sudovi.⁵⁴ Pitanje plaćanja premije od strane poslodavca za osiguranje radnika, danas nije pravno relevantno za karakter obveze temeljem ugovora osiguranja, već temeljem ugovora o radu i porezni aspekt plaćenih premija za samog poslodavca. Ako i kroz tu prizmu promotrimo kako se tretiraju plaćene premije, koje poslodavac plaća za svoje radnike, nalazimo uopćeno govoreći da se premije osiguranja koje poslodavac plaća za osiguranje od nesretnog slučaja ne smatraju dohotkom (plaćom) radnika na koje bi se obračunali porezi i ostala davanja kao na plaću radnika.⁵⁵ Takav stav nalazimo u poreznoj

osiguranja, prema shvaćanju novije sudske prakse, nije odlučno).

- 53 Presuda Vrhovnog suda RH, 230/05-2 od 22.02.2006.: „Prema ocjeni ovog revizijskog suda iznos isplaćen tužitelju temeljem navedene police kombiniranog kolektivnog osiguranja, koju je zaključio tuženik sa spomenutim osiguravateljem, te premije platio iz svojih sredstava, valja zaključiti da je u pitanju osiguranje od odgovornosti, a prema odredbi čl. 948. st. 3. ZOO u takvom slučaju – kada se radi o osiguranju od posljedica nesretnog slučaja koje je ugovoreno kao osiguranje od odgovornosti, nema oštećenik pravo kumuliranja odštetnog zahtjeva prema trećoj odgovornoj osobi neovisno od njegovog prava na osiguranu svotu.“
- 54 Presuda Vrhovnog suda RH, Rev-2172/1999-2 od 20.04.2002.: “Nije odlučno tko je plaćao premiju, odnosno čijim novcem je premija plaćana, već je odlučno tko je osiguranik odnosno u čiju je korist ugovor o osiguranju zaključen. Naime, određeni rizik odnosno osigurani slučaj koji može nastupiti, ako je predmet osiguranja, može biti predmet više ugovora o osiguranju, odnosno ista šteta može biti nadoknađena po osnovu više ugovora o osiguranju, a da bi to bilo ostvareno nije odlučno tko je platio premiju odnosno iz čijeg je novca plaćena premija.“
- 55 Takve stavove nalazimo u mišljenjima Porezne uprave RH, broj klase: 410-01/09-01/1374: “Slijedom navedenog, osiguranje od nezgode spada u neživotna osiguranja, a osigurana se svota isplaćuje samo ako nastupi osigurani slučaj (smrt uslijed nesretnog slučaja, potpuna ili djelomična invalidnost uslijed nesretnog slučaja, osiguranje naknade bolničkih dana i troškova liječenja, odšteta za bolove i drugo). Ako poslodavac osigura svoje radnike od nezgode, premije osiguranja ne smatraju se primicima od nesamostalnog rada tih radnika, te sukladno tome, ne podliježu obvezi obračuna, obustave i uplate poreza na dohodak i prireza porezu na dohodak“, temeljen na čl.21.st.1.t.e. Zakona o porezu na dohodak („Narodne novine“, br. 115/16, 106/18, 121/19, 32/20).

Također i u mišljenjima u Republici Srbiji: “Prema tome, u skladu sa članom 14b Zakona o porezu na dohodak građana, poslodavac koji

praksi Republike Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Republike Srbije, kojim se ipak zadržava socijalni karakter premija (poticanje poslodavaca da sklapaju osiguranja radnika, bez poreznog terećenja) ali i samog osiguranja, u okviru odnosa poslodavca i radnika temeljem ugovora o radu. Istodobno, postavlja se pitanje poreznog tretmana naknada isplaćenih po osnovu osiguranja radnika od nesretnog slučaja. Dok je u Republici Hrvatskoj tretman takvih naknada lišen poreza (osim u slučaju ako je korisnik osiguranja poslodavac, pa on kasnije isplaćuje cijelu ili dio naknade dalje radniku), u Republici Srbiji, jasno je navedeno da je: *“obveznik poreza na prihode od osiguranja lica je fizičko lice koje ostvari naknadu iz osiguranja lica“*, pri čemu iznimku predstavljaju naknade odštetnog karaktera koje nisu već naknađene od štetnika.⁵⁶

Dakle, na temelju prije izloženog, tretman plaćenih premija može imati jedino konsekvence unutar prava i obveza iz ugovora o radu, ne iz ugovora osiguranja. Stoga su konstatacije da ako premije kolektivnog osiguranja radnika od nesretnog slučaja plaća poslodavac (iz vlastitih sredstava) tada je navedeno ugovoreno kao osiguranje od odgovornosti bez pravnog osnova i netočne.

plaća premiju kolektivnog osiguranja od posljedica nezgode, uključujući osiguranje od povreda na radu i profesionalnih oboljenja i kolektivnog osiguranja za slučaj težih bolesti i hirurških intervencija za sve zaposlene na iznos premije ne obračunava i ne plaća porez na dohodak građana.“, temeljen na čl.14.b. Zakona o porezu na dohodak građana („Službeni glasnik RS“, br. 24/2001, 80/2002, 80/2002 - dr. zakon, 135/2004, 62/2006, 65/2006, 31/2009, 44/2009, 18/2010, 50/2011, 91/2011 - odluka US, 7/2012, 93/2012, 114/2012 - odluka US, 8/2013, 47/2013, 48/2013, 108/2013, 6/2014, 57/2014, 68/2014 - dr. zakon, 5/2015, 112/2015, 5/2016, 7/2017, 113/2017, 7/2018, 95/2018, 4/2019, 86/2019 i 5/2020).

Također i u BiH, čl.15. Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak („Službene novine F BiH“, br. 67/08, 4/10, 86/10, 10/11, 53/11, 20/12, 27/13, 71/13, 90/13, 45/14, 52/16, 59/16, 38/17, 3/18 i 30/18).

- 56 Zakon o porezu na dohodak građana RS, čl.84.st.2. *“Oporezivi prihod od osiguranja lica predstavlja vrednost isplaćene naknade iz osiguranja lica umanjenu za iznos novčanih sredstava uplaćenih po osnovu premija osiguranja, ako nije izuzeta od oporezivanja u skladu sa članom 9. stav 1. tačka 7) ovog zakona“*.

4. OSIGURANJE OD NESRETNOG SLUČAJA KAO OSIGURANJE OD ODGOVORNOSTI

Statusni propisi osiguranje od odgovornosti jasno distanciraju kao samostalnu vrstu osiguranja, unutar kojeg osnovnu podjelu čine obvezna i dobrovoljna osiguranja od odgovornosti.⁵⁷ Tako, radi šireg društvenog interesa i zaštite šireg kruga osoba izloženih opasnosti, ugovaraju se obvezna osiguranja od automobilske odgovornosti, te brojna osiguranja od odgovornosti raznih specifičnih struka, poput revizora, odvjetnika, javnih bilježnika, zaštitara i sl. S druge strane dobrovoljna osiguranja sklapaju fizičke osobe, ali dominantno pravne osobe kako bi eventualnu svoju odgovornost (podredno svoju imovinu) zaštitile prema zaposlenicima ili trećim osobama.

Osiguranje od odgovornosti ZOO svrstava u imovinska (odštetna) osiguranja, premda za predmet osiguranja nema konkretan predmet osiguranja, niti vrijednost predmeta (interesa) osiguranja. Njime se kao što smo već prethodno istaknuli, osigurava (štiti) imovina osiguranika od budućeg i potencijalnog duga koji može nastati uslijed odnosa odgovornosti za štetu osiguranika prema trećoj osobi. Bez njega, osiguranik ako je odgovoran za štetu, dužan je oštećenome naknaditi štetu, čime će zasigurno doći do umanjenja njegove imovine.⁵⁸ Obveza koja za osiguratelja time nastaje specifična je i različita i od ugovora osiguranja imovine i osoba. Osiguratelj umjesto osiguranika, jasno u granicama njegove odgovornosti naknađuje

57 Osiguranje od odgovornosti nalazi se svrstano u vrste 10,11,12 i 13 temeljem Pravilnika o rasporedu vrsta rizika po skupinama i vrstama osiguranja odnosno reosiguranja („Narodne novine“, br. 23/16, 27/16, 42/19) također i Odluke o rasporedu vrsta rizika po grupama i vrstama osiguranja („Službene novine FBiH“, br. 82/17).

58 Gorenc V., *et al.*, 1572.

Njemački VVG u čl.100. definira: “Osiguranjem od odgovornosti osiguratelj je obvezan osiguranika osloboditi svih zahtjeva koje protiv njega podnose treće osobe, zbog njegove odgovornosti za činjenice koje su nastupile za vrijeme trajanja osiguranja i da ga od neosnovanih zahtjeva obrani“.

Tako Nikolić, *Ugovor o osiguranju*, Državni osiguravajući zavod, generalna direkcija, Beograd, 1957, navodi: “...neki stavovi navode da je osiguranje od odgovornosti, ugovor u korist treće osobe, upravo jer radi njegovog (ne)podnošenja zahtjeva ovisi postojanje obveze osiguratelja, bez njegovog zadovoljenja, ne može biti postignut cilj tog ugovora.“

trećoj oštećenoj osobi imovinsku i neimovinsku štetu te izmaklu dobit.⁵⁹ Radi navedenog, kod osiguranja odgovornosti primjenjuju se pravila o subrogaciji (točnije, regresu), odnosno prijelazu prava osiguranika na osiguratelja, nakon isplate naknade.⁶⁰ Suprotno od navedenog, kod osiguranja od nesretnog slučaja, dominantno i osnovno načelo je dopuštenost kumulacije za osiguranika uz isključenje subrogacije za osiguratelja.⁶¹

Međutim, važeći temeljni materijalno pravni propis, ZOO, omogućio je da se osiguranje od nesretnog slučaja ugovori kao osiguranje od odgovornosti, podredno, da se ugovori odštetni karakter sa svim konsekvencama koje iz takvog karaktera proizlaze. Navedeno pronalazimo u čl.948. st.. ZOO 1978 i čl.972.st.3. ZOO 2005 koji glasi: „*odredbe iz st.1. i 2. ovog članka ne odnose se na slučaj kad je osiguranje od posljedica nesretnog slučaja ugovoreno kao osiguranje od odgovornosti.*“ Je li u tom slučaju riječ o osiguranju od nesretnog slučaja ili osiguranju od odgovornosti? Postavlja se dakle pitanje, je li riječ o reliktu prošlog društvenog uređenja ili je riječ o naprednom pravnom rješenju koje omogućuje ugovarateljima osiguranja od nesretnog slučaja ugovaranje odštetnog karaktera takvog osiguranja? Dakle, odredbe o subrogaciji i isključenju kumulacije primijeniti će se kad je osiguranje od nesretnog slučaja ugovoreno kao osiguranje od odgovornosti. No, ipak u pravnoj teoriji često susrećemo stavove da je riječ o osiguranju kojim jedna osoba osigurava svoju odgovornost za štetu koja je nastala posljedicama nesretnog slučaja.⁶² Kako je prethodno iznijeto, valja semantički (jezično) i gramatički razlikovati osiguranje od odgovornosti uslijed nesretnog slučaja od istaknute norme, odnosno kad je osiguranje od nesretnog slučaja ugovoreno kao osiguranje od odgovornosti. Navedeno nisu sinonimi. Kod osiguranja od odgovornosti uslijed nesretnog slučaja, osigurana je odgovornost osiguranika od nastupanja posljedica nesretnog slučaja

59 Čl.1046. ZOO 2005.

60 Čl. 963. ZOO 2005.

61 Rješenje zadržano i u čl. 948.st.1 i 2. ZOO 1978 i u čl.972.st.1. i 2. ZOO 2005. „(1) U osiguranju osoba osiguratelj koji je isplatio osiguranu svotu ne može imati ni po kojoj osnovi pravo na naknadu od treće osobe odgovorne za nastupanje osiguranog slučaja. (2) Pravo na naknadu od treće osobe odgovorne za nastupanje osiguranog slučaja pripada osiguraniku, odnosno korisniku nezavisno od njegovog prava na osiguranu svotu. (3) Odredbe stavova 1. i 2. ne odnose se na slučaj kad je osiguranje od posljedica nesretnog slučaja ugovoreno kao osiguranje od odgovornosti.“

62 Gorenc V., *et al.*, 1592., Ćurković, M., 193.

prema trećima. Kod osiguranja od nesretnog slučaja „kao odgovornosti“ imamo prije svega sklopljeno osiguranje od nesretnog slučaja, ali kao odgovornosti. Dakle, nemamo sklopljeno osiguranje od odgovornosti, već od nesretnog slučaja pri čemu bi se trebala primijeniti načela imovinskih (odštetnih) osiguranja, odnosno kod koga je cilj (volja ugovornih strana) odštetni karakter.

U korist tome da je kod predmetne norme riječ o reliktu, govori i početna sudska praksa čiji stavovi najbolje reflektiraju sustav vrijednosti u vrijeme tumačenja norme, ali koji su i danas nažalost prisutni u odlukama sudova država bivše SFRJ i u kojima nema odluka kod individualnog ugovaranja osiguranja od nesretnog slučaja, već samo kolektivnog osiguranja radnika za tuđi račun.⁶³ Zapravo, sudska praksa normu je tumačila subjektivno teleološki, nastojeći joj formirati značenje u okviru ostvarenja šireg cilja radi kojeg i postoji, odnosno sustava vrijednosti i interesa koji bi takvom primjenom trebali biti zadovoljeni.⁶⁴ Tako je, u odlukama sudova volja ugovornih strana tumačena ovisno o tome tko, iz kojih sredstava i za koga plaća premiju a ne temeljem ugovora, odnosno odredbi onog što su ugovorne strane ugovorile i uvjeta osiguranja pod kojima su ugovor sklopile. Stoga, ako bi već izrazile volju da sklope takvo osiguranje od nesretnog slučaja a da je sklopljeno kao osiguranje od odgovornosti, one bi takvo što morale jasno i izričito naznačiti na ugovoru.⁶⁵ Međutim, što ako je navedeno protivno kogentnoj odredbi statusnog propisa, koji ne dozvoljava osiguratelju kao ugovornoj strani sklapanje takvog ugovora? Ako promotrimo uvjete osiguratelja, nećemo naći mogućnost da se osigu-

63 Presuda Vrhovnog suda Jugoslavije Rev. 2434/65 od 08.10.1965.: „...radna organizacija je do visine osigurane sume oslobođena odgovornosti jer je u tom cilju osiguranje zaključeno“. Također i presuda Vrhovnog suda BiH GŽ 911/68: „...ovo osiguranje je po svojoj namjeni i suštini osiguranje i u korist radnika i u korist radne organizacije.“ Isto presuda Vrhovnog suda BiH GŽ 371/72 od 21.09.1972.: „...osigurana suma se uračunava u ukupan iznos štete jer je svrha navedenog oblika osiguranja upravo osiguranje radne organizacije za slučaj nesreće na poslu njezina radnika, a premija osiguranja je teretila osobne dohotke svih radnika tužene da bi svi oni lakše snosili posljedice koje trpe kad jedan od njih bude ozlijeđen na radu.“ Više o tome P. Šulejić, 249-250.

64 Visković, N., *Teorija države i prava*, Zagreb, 2001, 250.

65 Matijević, B., 359. Ima i autora koji smatraju da termin nesretni slučaj ne treba shvatiti doslovno, već da on obuhvaća sve slučajeve tjelesnih ozljeda za koje osiguranik odgovara, osim namjerno izazvanih (Pavić, D., 352).

ranje od nesretnog slučaja ugovori kao osiguranje od odgovornosti. Čak i u uvjetima kolektivnog osiguranja radnika od nesretnog slučaja nećemo naići na odredbe da takvo osiguranje može biti sklopljeno kao osiguranje od odgovornosti. Da je navedeno moguće i dozvoljeno, takvo ugovaranje bi svakako bilo u interesu osiguratelja, koji bi time stekao pravo subrogacije prema odgovornoj osobi za štetu izvan ugovora. Budući da su sami osiguratelji svjesni nemogućnosti takvog ugovaranja, oni niti ne nude ugovore s takvim elementima, stoga nema razloga da ako su dvije ugovorne strane sklapanjem ugovora postigle suglasnost volja o svim elementima ugovora, da drugačije tumačenje i norme i samog (njihovog) odnosa provodi sud i to na osnovi elemenata ugovora koji nisu bitni.⁶⁶

5. POTREBE ZA (PONOVNIM) TUMAČENJEM NORME ZOO

Kako je prethodno iznijeto, predmetna „pravna pojava“ nastala je u jednom sasvim drugom društvenom ali i normativnom okruženju kada su u poslovanju zajednica osiguranja sudjelovali osiguranici.⁶⁷ Prikazanim historološkim i subjektivnim tumačenjem prikazan je *ratio* donošenja predmetne norme, i njena neadekvatnost današnjem sustavu vrijednosti i pravnom uređenju. Potrebno je stoga objektivnim pristupom protumačiti predmetnu normu čl.948.st.3. ZOO i čl.972.st.3. ZOO 2005, dakle kroz sadašnji kontekst pravnog okruženja, odvojeno od intencije tvorca norme i uvjeta pod kojima je norma nastala.

Osim toga, nacionalno pravo, pa i predmetnu normu moramo danas tumačiti u skladu s pravom EU, koje je barem u Republici Hrvatskoj nadređeno nacionalnom pravu.⁶⁸ Načela *effet utile* i nadređenosti, zahtijevaju od domaćih sudova neposrednu primjenu europskog prava, pa i onog koje je u suprotnosti s nacionalnim, odnosno neprimjenjivanje nacionalnog prava u djelu u kojemu je suprotno europskom.⁶⁹ Konkretno, u recentnom primjeru,

66 Plaćanje premije osiguranja je bitan element ugovora osiguranja, ali okolnost na strani ugovaratelja iz kojih sredstava plaća premiju nije bitan element ugovora.

67 Čl.4.st.2. Zakona o osnovama sustava osiguranja imovine i osoba (lica), („Službeni list SFRJ“, br. 24/1976).

68 Samardžić, D., *Tumačenje u skladu sa evropskim pravom i direktivama*, Anali pravnog fakulteta u Zenici, br. 9, god. 5., 88.

69 Gavella, N., Alinčić, M., *et al.*, *Europsko privatno pravo*, Pravni fakul-

to znači ispitivanje je li norma suprotna pravu EU, a zatim ako je odgovor potvrđan, pronalazak drugog rješenja u pravu EU ili nacionalnom pravu i ponovno tumačenje cjelokupne odredbe i provjere granica *contra legem*. Kako je već prethodno prikazano, harmonizacija prava osiguranja u EU putem Delegirane Uredbe Komisije (EU) br. 2015/35⁷⁰ i Direktive Solventnost II većinom je obuhvatila javno statusno pravo, uz iznimku ponekih odredbi privatnopravnog karaktera. Navedeno se prvenstveno manifestira na strani obveza koje za osiguratelja kao ugovornu stranu proizlaze iz preuzetog rizika ugovora osiguranja. Ono dijeli osiguranja na homogene vrste izvora rizika, posljedično i svrstava pojedine vrste osiguranja u podvrste prema cijeni premije osiguranja koja se za tu kategoriju rizika formira, uvjetima osiguranja kojima se onda takav odnos ugovora osiguranja uređuje te na kraju i posljedicama koje u vidu obveza za osiguratelje nastaju iz tih preuzetih rizika. Stoga ugovorno preuzeti rizik mora odgovarati stvarnom izvoru rizika i vrsti obveze koja iz rizika proizlazi za osiguratelja, radi čega nije moguće cijepanje ugovora. To znači da pojedini ugovor može biti ili u jednoj vrsti ili u drugoj, iznimno u više vrsta ako su takva pokrića i premija osiguranja jasno segmentirana i navedena u ugovoru (primjerice dopunsko osiguranje od nesretnog slučaja uz životno osiguranje). Promjena karaktera obveze (kao odgovornosti), bez promjene rizika po kojemu je obračunata premija (nesretni slučaj) uzrokuje da ugovor u smislu uzroka (izvora rizika) i posljedice (obveze) gubi svoje jedinstvo, radi čega je sklapanje ugovora osiguranja od nesretnog slučaja kao osiguranja od odgovornosti protivno statusnoj normi i nacionalnog prava (Zakona o osiguranju) ali i prava EU. Konkretno, nije moguće sklopiti ugovor osiguranja u vrsti osiguranja od nesretnog slučaja i ugovoriti ga kao osiguranje od odgovornosti, već jedino kao samostalno osiguranje od odgovornosti, čime neće u obzir niti doći odredbe ZOO o osiguranju osoba. Nadalje, takvim postupkom, nije moguće u poslovima osiguranja segmentirati preuzete rizike i obveze u skladu sa

tet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2002, 24. Također i Meškić, Z., Samardžić, D., *Pravo Evropske unije 1*, Sarajevo, 2012, 179.

70 Delegirana Uredba Komisije (EU) br. 2015/35 od 10. listopada 2014. o dopuni Direktive 2009/138/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II).

pravom EU, budući isti poznaju jedino jedinstveno segmentiranje rizika i obveza unutar iste vrste osiguranja.⁷¹

Radi navedenog u današnjoj praksi osiguranja, sklapanje ugovora osiguranja od nesretnog slučaja kao osiguranja odgovornosti nije moguće, te je sama norma ZOO koja to omogućuje protivna statusnom pravu osiguranja. Posljedično, u skladu s pravom EU ali i nacionalnim pravom i općim odredbama ZOO, takva norma se ne može primijeniti, pa je stoga potrebno tražiti novo rješenje.⁷² Pravo osiguranja EU u jednom dijelu regulira privatnopravni segment prava osiguranja, odnosno sadržaj obveze osiguratelja, tako da on može biti odštetni, ugovorno naknadni ili mješoviti.⁷³ Dodatno, Delegirana Uredba Komisije (EU) br. 2015/35 segmentira vrste osiguranja prema sadržaju obveze osiguratelja u linije poslovanja unutar kojih ugovore osiguranja od nesretnog slučaja segmentira u vrstu: „obveze osiguranja prihoda pri kojima se temeljna djelatnost ne pruža na sličnoj tehničkoj osnovi kao životno osiguranje“.⁷⁴ Budući nije moguća primjena postojeće norme (ugovaranja kao osiguranja od odgovornosti), rješenje kojim se postiže ista svrha i cilj i kojim se ne udaljujemo od osnovne intencije zakonodavca, ali opet u skladu s pravom EU, moralo bi biti usmjereno na sadržaj obveze osiguratelja. Kako pravo EU, kod osiguranja od nesretnog slučaja omogućava obvezu osiguratelja koja je odštetna, tako i u predmetnom slučaju zakonsku iznimku da ugovorne strane ugovore osiguranje od nesretnog slučaja kao osiguranje odgovornosti i time formiraju odštetni sadržaj obveze (radi čega nastupa posljedica gubitka kumulacije za osiguranika), treba tumačiti kao iznimku koja ugovornim stranama omogućuju ugovaranje odštetnog sadržaja jedne ili svih obveza osiguratelja ali u okviru ugovora osiguranja od nesretnog slučaja. Takvu iznimku kod osiguranja od nesretnog slučaja, za razliku od osiguranja života, trebalo bi ugovornim stranama omogućiti i radi toga što statusno pravo EU snažno distancira osiguranje od nesret-

71 Čl.80. Direktive Solventnost II “Društva za osiguranje i društva za reosiguranje pri izračunu svojih tehničkih pričuva segmentiraju svoje obveze osiguranja i obveze reosiguranja u homogene grupe rizika, a najmanje prema vrstama osiguranja.“

72 Čl.2. ZOO 2005 “Ugovorne strane slobodno uređuju svoje obvezne odnose, ali ne protivno Ustavu, prisilnim propisima i moralu društva.“

73 Direktiva Solventnost II, Prilog 1, vrste neživotnih osiguranja.

74 Delegirana Uredba Komisije (EU) br. 2015/35, Prilog I, vrste osiguranja, vrsta 2 osiguranje zaštite prihoda.

nog slučaja od osiguranja života (osiguranja osoba u nacionalnom pravu), svrstavajući ga u samostalnu kategoriju obveza osiguranja prihoda.

U suprotnom, ugovornim stranama preostaje mogućnost sklapanja ugovora osiguranja od odgovornosti, čime ne dolazi u obzir primjena predmetne norme, već one koje se odnose na imovinska osiguranja i osiguranje od odgovornosti.

6. ZAKLJUČAK

Razvoj društva, posljedično i obvezno pravnih odnosa nezaustavljiv je proces koji je kontinuirani izazov za pravni okvir koji ga uređuje. Kompleksnost obvezno pravnih odnosa koji svakodnevno nastaju uslijed izloženosti sve zahtjevnijim rizicima, te međusobna prava i obveze u tim odnosima nužno utječu na razvoj ugovora o osiguranju, ali i na izvore prava koji taj odnos uređuju. Navedeni procesi, posebno se očituju u harmonizaciji javnog (statusnog) prava na području EU, s ciljem postizanja jedinstvenog unutarnjeg tržišta, zaštite potrošača (ugovaratelja) i financijske stabilnosti osiguratelja. Postizanje pune harmonizacije javnog prava osiguranja, na posredan način utječe i na pojedine privatnopravne odnose unutar samog ugovora osiguranja radi čega se u odnosu na materijalno-pravne izvore primarno u građanskim zakonicima, javlja sve veća razlika. Navedeno je posebno izraženo u pravnim sustavima država bivše SFRJ, koje i dalje ugovor osiguranja primarno uređuju unutar ZOO kao *lex generalis* kojim je izvršena podjela svih ugovora po osnovu predmeta osiguranja, na imovinu i osobe. Međutim, s podjelom ugovora temeljem predmeta osiguranja, istovremeno se poistovjećuje i karakter obveze, odnosno sadržaj obveze, radi čega je izvršena dogmatska podjela, odnosno podvođenje svih ugovora osiguranja imovine kao odštetnih, i svih ugovora osiguranja osoba isključivo kao svotnih. Unutar takve osnovne podjele, ugovor osiguranja od nesretnog slučaja svrstan je u osiguranje osoba s isključivo svotnim karakterom osigurateljeve obveze, ali i ostalim pravima i obvezama koje iz takvog karaktera proizlaze. Međutim, svakodnevna praksa i potrebe ugovornih strana koje se danas takvim ugovorom zadovoljavaju, nerijetko bivaju ograničeni karakteristikama svotnih osiguranja, uz nemogućnost primjene načela odštetnih osiguranja što ima implikaciju i na ugovorne strane ali i na treće osobe izvan ugovora. Istodobno, ugovor kolektivnog

osiguranja radnika od nesretnog slučaja, samostalni je izuzetak od svih ostalih ugovora osiguranja od nesretnog slučaja kojemu je višegodišnja sudska praksa država bivše SFRJ primjenom sporne norme iz ZOO 1978 formirala potpuno suprotan, odštetni pravni karakter.

Zapravo, ugovor kolektivnog osiguranja radnika od nesretnog slučaja kontradiktoran je unutar samog sebe. Iako je po širini posljedica koje pokriva bliži ugovorima osiguranja života, po širini spektra i karakteru naknada koje se danas u praksi ugovaraju ali i temelju samog odnosa, izračunu premije za rizik koji se preuzima ugovorom, bliži je imovinskim osiguranjima s odštetnim karakterom. Također, širina posljedica koje se ugovorom pokrivaju, premda su odraz osigurateljne prakse u socijalističkom uređenju, na subjektivnoj razini ugovaratelja koji takvom širinom pokriva nastoji osigurati treće osobe, formira imovinski interes ugovaratelja za zaštitom vlastite imovine (pasive) prema osiguranim osobama, što ga doista približava ugovoru osiguranja od odgovornosti. Nažalost, pravna norma ZOO 1978 koja je trebala osigurati pravnu sigurnost, generirala je upravo suprotno. Predmetna norma koja omogućuje da se ugovor osiguranja od nesretnog slučaja ugovori kao ugovor osiguranja od odgovornosti s pravom već više desetljeća izaziva prijepore. U vremenu kada je nastala odražavala je volju zakonodavca koji je njome štitio ondašnje društvene vrijednosti i postizao ciljeve tadašnjeg društvenog poretka samoupravnog socijalizma. Prije svega da formira normativnu osnovu za doktrinu sudske prakse da su osiguranja od nesretnog slučaja, kojima je poslodavac osigurao radnike i čija je premija plaćena iz sredstava zajedničke potrošnje organizacije udruženog rada, odštetnog karaktera, jer ako je organizacija udruženog rada platila premiju osiguranja iz zajedničkog „fonda“ onda je izrazila i volju da taj fond (njegova novčana sredstva) zaštiti po načelu solidarnosti i uzajamnosti i takvom osiguranju da odštetni karakter.⁷⁵ Takvi stavovi, koji ovisno o izvoru sredstava iz kojeg se plaća premija osiguranja, interpretiraju volju ugovornih strana postaju dominantni u odlučivanju o karakteru obveze osiguratelja, odnosno formiraju doktrinu tumačenja da su takvi ugovori onda sklopljeni kao ugovori osiguranja od odgovornosti.

Usprkos tome što je riječ o pravnom reliktu čiji su svrha i cilj ispunjeni pred više desetljeća, navedenu normu sudska praksa, ali i pravna

75 B. Matijević, 355.

teorija nastavili su tumačiti subjektivno, očima ondašnjeg zakonodavca i dan danas. Pravno neosnovano i *contra legem* su takvo tumačenje preuzeli sudovi u Republici Hrvatskoj, pa i u ostalim bivšim državama SFRJ, bez da su propitali, radi čega bi se pravila distinkcija izvora sredstava iz kojih se plaća premija osiguranja (zakon o udruženom radu više nije na snazi niti društveno političko uređenje bazirano na udruženom radu), a posebno, zašto bi radi toga nekom od ugovora davali odštetni karakter, bez da se utvrdila prava volja ugovornih strana i ono što su one ugovorile na polici osiguranja. Istovremeno, takva norma je najbolji primjer odnosa materijalnog i statusnog izvora prava osiguranja danas. Formirana za jedan privatnopravni odnos prije više desetljeća, ona je danas u praksi statusnog prava osiguranja neprovediva, budući statusno pravo ne dozvoljava razdvajanje jedinstva uzroka (izvora rizika) i posljedice (obveze) osiguratelja izvan jedne vrste osiguranja (rizika). Upravo radi navedenog, uvjeti osiguranja osiguratelja ne poznaju mogućnost takvog ugovaranja niti daju pravo ugovornim stranama za takvo što. Konkretno, to znači da je moguće ugovoriti ugovor osiguranja od nesretnog slučaja ili ugovor osiguranja od odgovornosti uslijed nesretnog slučaja, ali ne i ugovor osiguranja od nesretnog slučaja kao osiguranja odgovornosti.

U slučaju ugovora kolektivnog osiguranja radnika od nesretnog slučaja, osigurateljna praksa je samim uvjetima osiguranja kao autonomnog izvora prava, jasno izrazila stav da je riječ o ugovoru osiguranja od nesretnog slučaja svotnog karaktera. Stoga navedenu vrstu ugovora ne smijemo poistovjećivati sa ugovorom osiguranja od odgovornosti, jer između njih na objektivnoj razini postoje jasne razlike. Međutim, na sam karakter ugovora utječe karakter naknada koje se ugovorom isplaćuju i koje kvalitativno, širinom spektra, sve više zrcale odštetne karaktere. Upravo navedeno mora biti osnova da propitamo pravni karakter takvog ugovora, koji je s jedne strane ograničen materijalno, svrstavanjem u svotne ugovore, dok svakodnevno praksa, odnosno ugovorna volja ali i statusno pravo navedeni ugovor sve više sagledavaju kao odštetni. Ukoliko se ponovno osvrnemo na spornu normu čl.948.st.3. ZOO 1978 i čl.972.st.3. ZOO 2005, koja je doslovnim tumačenjem neprimjenjiva, ali uz ispravno tumačenje, takva norma može formirati novu pravno normativnu osnovu da ugovorne strane u okviru vlastitih autonomija volja ugovore odštetni karakter za sve ili pojedine obveze iz ugovora. Time se otvara jedna nova stranica uređenja ugovora osiguranja od nesretnog slučaja, kojeg bi u okviru vlastitih

dispozicija, ugovorne strane mogle ugovoriti kao odštetne sa svim konsekvencama koje iz takvog karaktera proizlaze. Uvažavajući takve mogućnosti, ugovor kolektivnog osiguranja radnika od nesretnog slučaja može, radi širine posljedica i naknada koje se ugovaraju, ali i odnosa ugovaranja u korist treće osobe imati odštetni karakter u cijelosti ili djelomično, ali time neće nikada postati ugovor osiguranja od odgovornosti.

LITERATURA

1. Basedow, J., et al., *Principles of European Insurance Contract Law, Restatement of European Insurance Contract Law*, Munich, 2009.
2. Baumann, H., et al., *Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz – Allgemeine Unfallversicherungsbedingungen 2008*, Band 9, Walter de Gruyter, Berlin, New York, 2010.
3. Baumann, H., et al., *Berliner Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz: Kommentar zum deutschen und österreichischen VVG*, Springer-Verlag, 2013.
4. Ćurak, M., Jakovčević, D., *Osiguranje i rizici*, RRIF, Zagreb, 2007.
5. Ćurković, M., *Ugovor o osiguranju osoba*, Inženjerski biro, Zagreb, 2009.
6. Deutsch, E., Iversen, T., *Versicherungsvertragsrecht*, 7. Auflage, Karlsruhe, 2015.
7. Đorđević, S., Samardžić, D., *Nemačko ugovorno pravo osiguranja sa prevodom zakona (VVG)*, IRZ, Beograd, 2014.
8. Gavella, N., Alinčić, M., et al., *Europsko privatno pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2002.
9. Gorenc, V., Belanić, L., et al., *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, Narodne novine, Zagreb, 2014.
10. Grewing, H., *Unfallversicherung*, Wiesbaden, 1983.
11. Jakaša, B., *Pravo osiguranja*, Informator, Zagreb, 1972.
12. Jankovec, I., *O kumuliranju naknade iz obaveznog osiguranja od odgovornosti sa naknadama odnosno davanjima po drugim pravnim osnovama*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, 1974.

13. Jelinić, S., *Osiguranje u suvremenom društveno ekonomskom trenutku*, Pravni vjesnik, Osijek, 1985.
14. Jovanović, S., *Regulisanje ugovora o privatnom kolektivnom osiguranju u evropskom pravu*, Evropska revija za pravo osiguranja, 2/2013.
15. Matijević, B., *Osiguranje, management-ekonomija-pravo*, Naklada, Zadar, 2010.
16. Meškić, Z., Samardžić, D., *Pravo Evropske unije 1*, Sarajevo, 2012.
17. Möller, H., Sieg, K., *§§ 49-80 VVG Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz und zu den Allgemeinen Versicherungsbedingungen unter Einschluß des Versicherungsvermittlerrechtes*, Band 2 (Hrsg. Bruck, E., Möller, H.), Walter de Gruyter, Berlin, New York 1980.
18. Nikolić, *Ugovor o osiguranju*, Državni osiguravajući zavod, generalna direkcija, Beograd, 1957.
19. Pavić, D., *Ugovorno pravo osiguranja*, Tectus, Zagreb, 2009.
20. Samardžić, D., *Tumačenje u skladu sa evropskim pravom i direktivama*, Anali pravnog fakulteta u Zenici, br. 9, god. 5.
21. Šulejić, P., *Pravo osiguranja*, Beograd, 1980.
22. Van Hulle, K., *Solvency Requirements for EU Insurers*, Intersentia, 2019.
23. Visković, N., *Teorija države i prava*, Zagreb, 2001.

COLLECTIVE ACCIDENT INSURANCE CONTRACT OF WORKERS

Anita Petrović, PhD, Associate Professor

Faculty of Law, University of Tuzla

e-mail: anita.petrovic@untz.ba

Tomislav Novačić, PhD

AGRAM LIFE Insurance Zagreb

e-mail: Tomislav.Novacic@agramlife.hr

ABSTRACT

Open questions regarding the legal nature of accident insurance contract are mostly manifested within the type of collective insurance contract of workers in case of accidents, which is the central subject of the author's research in this paper. The reason is that according to the Law on Obligations, an accident insurance contract is classified as personal insurance on fixed sums, while, on the other hand, the daily practice and needs of contracting parties met by such a contract are often limited by the characteristics of fixed sums insurance. At the same time, collective accident insurance of workers is an independent exception to all other accident insurance contracts, whereas jurisprudence has often given it indemnity character, and on the other hand it is contradictory within itself. Regard the risks and consequences it covers it is closer to life insurance contracts, however, in terms of the range and nature of benefits contracted and paid in practice, but also based on the relationship itself, the calculation of the assumed risk premium it is closer to non-life insurance with indemnity character. At the same time, the inadequacy of the existing normative solution in the Law on Obligations, which arose in a completely different social and legal environment, and which is inapplicable today from the aspect of statutory insurance regulation, still has strong implications for the private legal relationship of accident insurance contracts creating in that way legal uncertainty for both parties.

Key words: *accident insurance contract, liability insurance contract, sum character, indemnity character, cumulation, subrogation.*